Výroční zpráva z. s. Silezika za rok 2017.

Jak jsme avizovali již ve výroční zprávě za rok 2016, v roce 2017 jsme se věnovali výhradně přípravě projektů na zadržování vody a podpoře biodiverzity, cílených primárně na Operační program životní prostředí. V sezoně 2017 jsme nepobírali podporu z úřadu práce a tak došlo k významné redukci zaměstnaneckých úvazků na dvě uzavřené dohody o provedení práce na přípravě revitalizačních projektů.

Největší část kapacit jsme věnovali přípravě projektu **„Hloubení tůní na vhodných místech ORP Jeseník“**, který byl koncem roku 2017 schválen k podpoře z OPŽP.

Projekt navazuje na naší dosavadní činnost a významně zvyšuje její kvantitativní aspekty: v jeho průběhu bude na 25 lokalitách v okrese Jeseník vytvořeno 69 menších tůněk (o ploše do 300 m^2). Hlavním cílem projektu je zachovat a posílit lokální populace ohrožených druhů živočichů a posílit komunikaci mezi lokálními populacemi. Seznam vhodných lokalit vytvořil spolek Lacerta, který na Jesenicku dlouhodobě zabezpečuje monitoring obojživelníků pro Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR. Pracovník z.s. Silezika posléze oslovil vlastníky těchto pozemků a pokusil od nich získat souhlas s vyhloubením tůně/í. Dalším kritériem pro finální výběr lokalit projektu byla přítomnost inženýrských sítí a stanovisko stavebního úřadu.

Asi v polovině případů se jedná o tůně ve svahu. U nich bude pod výkopem navršen nízký val tak, aby dorovnal spodní okraj výkopu do vodoroviny s horním okrajem. Kromě funkce reprodukčního stanoviště pro organizmy vázané na vodní prostředí tak budou tyto i akumulovat část povrchového či mělkého podpovrchového odtoku z daného území.

Zejména velké zemědělské podniky na nížinatém Javornicku, kde se vyskytuje nejrozmanitější druhová skladba obojživelníků, jsou žel revitalizačním opatřením v podmočených místech luk a polí zcela nepřístupné.

Šokující bylo zjištění, že tato opatření nepovolili ani úřady zastupující stát a hájící jeho zájmy. Státní pozemkový úřad v Olomouci (naši žádost o souhlas s opatřením vyřizovala Ing. Chromčáková) ani Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových v Jeseníku (vyřizovala paní Tejchmanová) nepovolil vyhloubení tůní na státních pozemcích (zemědělsky nevyužívaných částech polí a luk). K žádosti o souhlas s opatření jsme dokládali i souhlas nájemníků dotčených pozemků, tedy souhlas na místní poměry velkých zemědělských podniků!

O to víc nás těší, že souhlasy k opatřením jsme získali od 7 zemědělských podniků včetně drobných sedláků, od 4 obcí (Písečná, Stará Červená Voda, Skorošice, Javorník), 4 soukromých osob, jedné soukromé těžební společnosti a tradičně od Lesní správy Jeseník s. p. LČR.

Díky projektu bude ošetřena i nově vyhlášená Evropsky významná lokalita Stará Červená Voda – lesní komplex, jejíž předmětem ochrany je kuňka žlutobřichá.

Lokality projektu Hloubení tůní na vhodných místech ORP Jeseník.

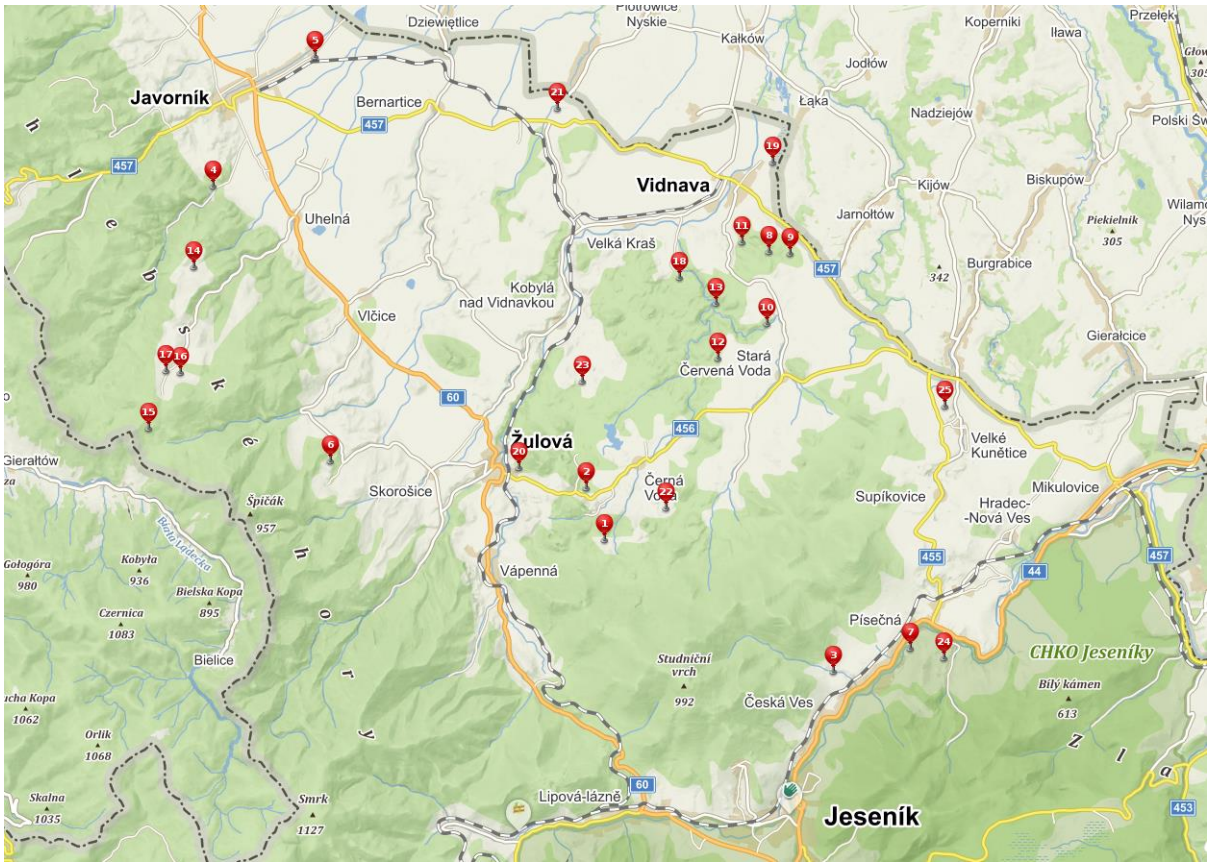

Mírného pokroku bylo dosaženo **v záměru zvýšení retence v části katastru města Žulová**. V polovině září se sešli vlastníci dotčených pozemků, posléze jsme záměr diskutovali s největším zemědělským podnikem v lokalitě. Všechny zúčastněné strany deklarovali vstřícnost při výměně pozemků dotčených stavbou retenčních objektů za jiné pozemky v majetku města Žulová.

V současnosti probíhá projektová příprava rekonstrukce silnice 456 Černá Voda – Žulová, která do intravilánu přivádí nemalé množství srážek a kromě ohrožování níže položené zástavby ochuzuje území o vlhkost. Město Žulová proto zažádalo o koordinaci rekonstrukce silnice a výstavby retenčních objektů.

Začátkem roku 2018 je naplánovaná schůzka starosty, projektanta silnice a projektanta vodohospodářských staveb. Ze setkání by měl vyplynout návrh řešení, pro které se výměnou pozemků pokusíme vytvořit podmínky.

Pozvánku na setkání dotčených vlastníků ignoroval Státní pozemkový úřad, který spravuje parcelu vhodnou pro zasakování srážek v blízkosti silnice.

Ve věci **zvýšení retence v lázeňsky významné části Studničního vrchu** si vedení PLL vyžádalo detailnější nabídku koordinace projektu.

V dubnu jsme se proto potkali s jednatelem projekční kanceláře Lesprojekt s.r.o. a geologem společnosti Unigeo a.s. a zpracovali komplexní nabídku hydrogeologického průzkumu, projekčních prací, inženýringu a zajištění spolufinancování.

V druhé polovině května jsme se potkali s představenstvem PLL a mluvili o dalších krocích. Před započetím hydrogeologického průzkumu má vedení PLL zájem uzavřít s vlastníky a správci dotčených pozemků memorandum o spolupráci (ve věci adaptace na klimatické změny).

V roce 2017 jsme testovali i možnosti evropského dotačního titulu Life + a přihlásili sem projektový záměr s názvem „**Proliferace retenčních opatření ve znevýhodněných regionech“**. Žádost rozvíjí myšlenku sociálního podniku zaměřeného na zadržování vody v krajině, o podporu které jsme neúspěšně žádali v loni ze zdrojů MPSV. Zajímalo nás, jak se k záměru staví spíše z ochranářské perspektivy.

Projekt jsme koncipovali dle schématu dotačního programu: na vybraných částech hydrologického celku Jesenických hor a podhůří v ČR a nížinné části Polska mají v průběhu projektu vzniknout retenční objekty pro účely demonstrace technik, zapojení místních obyvatel, jakož i pro účely masivní regionální osvěty. Na realizaci retenčních opatření by se podílel i námi založený sociální podnik, a získal tím potřebné know-how.

Dle hodnocení na úrovni národní výzvy je právě pracovní zařazení málo kvalifikovaných lidí do zadržování vody nosným momentem záměru. V roce 2018 bychom měli obdržet hodnocení bruselského kola výzvy Life +.

Jako partneři jsou v projektu ochotni figurovat vodohospodářský podnik města Glucholazy a místních zemědělských podniků (Gminna Spółka Wodna Głuchołazy), Katedra hydromeliorací a krajinného inženýrství stavební fakulty ČVUT v Praze a Výzkumný ústav rostlinné výroby v Praze (razí biologický přístup příbuzný výzkumům o. p. s. ENKI o významu vegetace pro termoregulaci).

Protože by demonstrace měla obsahovat opatření jak v zemědělské krajině, tak v iniciálních, zalesněných stadiích povodí, státní podnik Lesy ČR předběžně souhlasil s umístěním projektu do údolí Javorné v Ondřejovicích u Zlatých hor. Státní podnik má zájem vyhodnotit přenositelnost uplatnění nízkokvalifikovaných osob i pro jiné oblasti ČR. Setkání k této věci jsme absolvovali koncem února v Krnově za přítomnosti vedoucího správy vodních toků z generálního ředitelství i regionálního pracoviště pro povodí Horní Odry.

Kromě zvyšování sociální koheze může být tento námět zajímavý i z hlediska výzkumného – v průběhu projektu by bylo zpracované řešení, které navrhují současně lidé s technickým a biologickým vzděláním. Měřením vybraných ukazatelů (průtoků v závěrovém profilu, hladiny podpovrchových příp. podzemních vod, dopady na biodiverzitu, teplotu povrchu řešeného území, absorpci CO^2) bychom měli být schopni prokázat účinnost vytvořených opatření, příp. stanovit podmínky jejich účinnosti.

Úřad práce ČR, krajská pobočka v Olomouci pro potřeby projektové žádosti vyjádřila podporu záměru a ochotu podílet se na financování mzdových nákladů dle aktuálních možností úřadu.

Asi v polovině roku jsme oslovili autorizovaného projektanta vodních staveb, Ing. Pavla Golíka PhD a jeho kolegyni, krajinnou inženýrku Ing. Šárku Maděřičovou s nabídkou spolupráce na projektu „**Revitalizace území nad rybníkem Agro ARW**“ ve Staré Červené Vodě. Revitalizace bude mít podobu kaskády tůní se zemní přepážkou do 1 m v technicky odvodněné údolní nivě – v trase drenážního potrubí. V současnosti je území využívané převážně jako pastvina skotu. Do podzimu 2017 byla vyhotovena základní projektová dokumentace, která prochází vyjadřovacím procesem dotčených orgánů.

Situace – kaskáda tůní se zemní přepážkou v údolní nivě nad rybníkem Agro ARW.

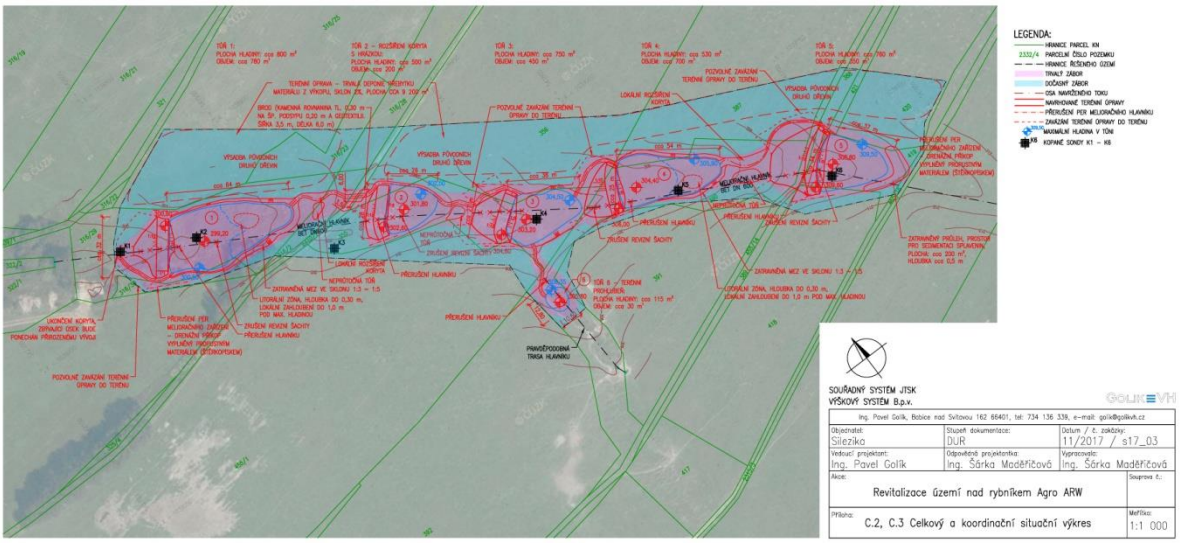

Vlastníci místního zemědělského podniku Agro ARW poskytli rovněž pozemky pro realizaci dalšího projektu na obnovu mokřadních společenstev ve Staré Červené Vodě, na pozemcích **kolem Ovčího vrchu**. Jedná se o údolí hned vedle rybníka ve vlastnictví podniku, nad kterým je navržena kaskáda tůní s přepážkou. Území bylo geodeticky zaměřeno, takže v průběhu zimy 2017/18 můžou probíhat projekční práce.

Majitelé společnosti Agro ARW mají rovněž zájem na oživení obhospodařovaných pozemků, zejména v katastru Staré a Dolní Červené Vody, drobnými **remízky či mezemi**. K tomu účelu je podnik ochoten poskytnout 3 ha obhospodařované půdy. Projekt by měl vypracovat místní krajinný inženýr.

Jednoznačně nejzajímavějším záměrem k realizaci kterého jsme na přelomu roku 2017/18 získali souhlas je **revitalizace suchého koryta ve Farském lese u Vidnavy.** Vlastníci dotčených lesních i zemědělských pozemků jsou Diecéze ostravsko-opavská a město Vidnava. Jedná se o území, v jejíhož horní části jsme v roce 2016 vyhotovili 4 tůně se zemní přepážkou. Záměr podržuje základní logiku původního opatření – zadržet odtok z drenážních systémů v lese či na louce.

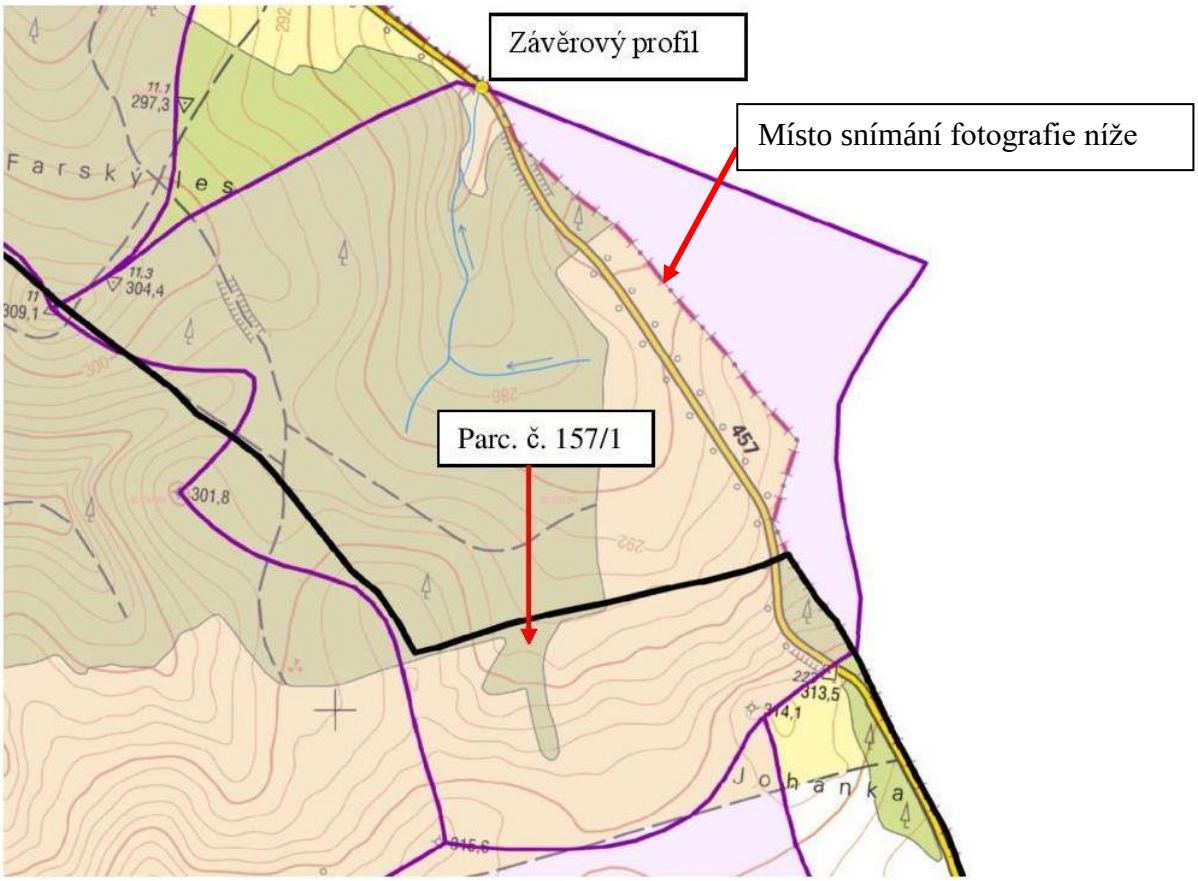

Mapka vodosběrné plochy u Vidnavy – fialová čára značí hranice sběrného povodí. Parc. č. 157/1 je mez, ve které jsme koncem roku 2016 vyhotovili 4 tůně s přepážkou, sycené odtokem z trubkové drenáže.

Sběrná plocha asi 58 ha je z poloviny zalesněna. Zemědělské plochy jsou odvodněny trubkovou drenáží. Hlavní roury drenážního systému jsou dvě, na snímku vyznačen červenou šipkou (tzv. hlavní odvodňovací zařízení, do které jsou vyvedeny menší rourky): jedna na pomezí lesa a louky, druhá mezi silnicí a lesem.

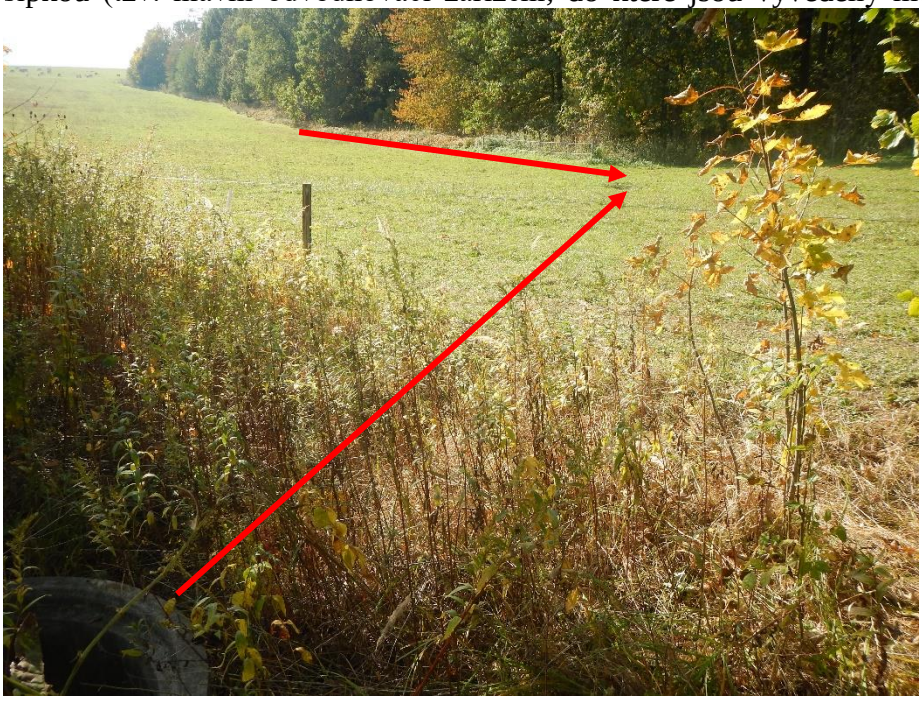

V levém spodním rohu snímku je vidět skruž revizní šachty, z níž je hlavník veden směrem k lesu. Detail šachty naleznete níže.

Snímáno od silnice (šipka v mapce výše).

Z levé strany šachty vyúsťuje hlavník z polských polí, protínající silnici 457. Na pravé stěně se nachází zaústění hlavníku (vyústí níže v lese – viz horní obrázek).

Roura nahoře je pravděpodobně vyústěním odvodnění tělesa silnice.

Cílem projektu je nahradit část hlavního odvodňovacího zařízení tůněmi, které v území zadrží část srážek. Dle hydrologické bilance sběrné plochy dosahuje povrchový odtok při extrémní strážce cca 10 000 m^3. Velikost tůní bude samozřejmě limitována morfologií terénu, **požadavek** na projekční kancelář však zní, **aby kapacita tůní byla co největší**. V případě, že se nám podaří zvýšit zadržovací schopnost území o víc než 50 % z vypočteného odtoku, je možné že realizace záměru významně zamává s hydrologií území. Pokud počasí dovolí, lokalita bude výškopisně a polohopisně zaměřena začátkem roku 2018.

Lokality, ve kterých jsou tři posledně uvedené záměry umístěny, **jsou součástí studie hydrologických poměrů pro mikroregion Žulovsko**, který jsme spolu s Výzkumným ústavem vodohospodářským vyhotovili v roce 2016.

V rámci získávání lokalit pro realizaci revitalizačních projektů jsme oslovili i Český rybářský svaz Javorník, obec Uhelnou, obec Bernatice u Javorníku a mikroregion Jesenicko.

S požadavkem na zadržování vody na svých pozemcích nás překvapivě kontaktoval i drobný hospodář a provozovatel lyžařského střediska z Ramzové. Navržená tůň je však příliš malá na to, aby bylo možné uhradit z běžných zdrojů (PPK, POPFK) i dopravu do odlehlejší části okresu.

Závěrem uvádíme pozorování **tůní s přepážkou** v Dolní Červené Vodě v sezoně 2017 (opatření jsme vyhotovili koncem roku 2016, viz mapa vodosběrné plochy u Vidnavy výše).

Přeliv druhé tůně s přepážkou. Snímáno 27. 4.2017, tedy koncem srážkově nadprůměrně dubna (V Červené Vodě padlo 120 mm). Vyskládané drobné kamení při nižších průtocích podtéká. Nedostatek by možná zlepšilo podsypání kameniva pískem různých frakcí.

Pohled seshora.

Přeliv horní tůně.

Spodní, největší tůň o ploše při Hmax. cca 160 m^2.

Tůně na vrcholu léta.

Z **osvětových činností** pracovník našeho spolku v roce 2017 absolvoval pouze jedno povídání o vodě, a to s dětmi **ZŠ Jeseník** při příležitosti dne vody (22. 3.). Věříme, že tento deficit osvětových aktivit napravíme při realizaci projektu Hloubení tůní na vhodných místech ORP Jeseník, ke kterému přizveme děti ze základních škol v blízkosti dané lokality. A možná i vyučující.

Po několika letech zamýšlení se nám v roce 2017 konečně podařilo zprostředkovat **rozhovor** s „původním obyvatelem“ pohraničí, s bývalým majitelem domu č. p. 2 v Supíkovicích, panem Bruno Erteltem **pro pořad Příběhy 20. století** (proběhl v prostorách rodného domu pamětníka dne 29. 3. a 5. 4. 2017).

V Supíkovicích, 30. 6. 2018.